

Marija R. Marković*
Univerzitet u Nišu
Filozofski fakultet

Zorica Č. Stanisavljević Petrović
Univerzitet u Nišu
Filozofski fakultet

УДК 371.3:004-057.87
DOI: 10.7251/RFFP2325147M
Originalni naučni članak

EVALUACIJA POSTIGNUĆA U ONLAJN NASTAVI IZ PERSPEKTIVE STUDENATA

Prelazak sa nastave „licem u lice” na onlajn nastavu postao je izbor mnogih univerzitetskih ustanova tokom pandemije Covid-19. Shodno tome, aktuelizuje se pitanje koje se odnosi na važan aspekt nastavnog rada u onlajn kontekstu – evaluacije postignuća studenata. Istraživanje ima za cilj da pruži odgovor na pitanje kakvi su stavovi studenata Filozofskog fakulteta u Nišu prema evaluaciji postignuća u onlajn nastavi. U istraživanju je primenjena deskriptivna metoda, a uzorak istraživanja činilo je 211 studenata sa različitih studijskih programa. Instrument istraživanja je petostepena skala procene Likertovog tipa putem koje su ispitivani stavovi studenata prema evaluaciji postignuća od strane nastavnika. Rezultati istraživanja pokazuju da studenti uglavnom imaju pozitivne stavove o načinu na koji su nastavnici ocenjivali njihovo postignuće, kao i da u odnosu na nezavisne varijable istraživanja – pol, godinu studija, prosečnu ocenu tokom studiranja i studijski program, nema statistički značajnih razlika.

Ključne reči: studenti, nastavnici, evaluacija, univerzitet-ska nastava, stavovi

* marija.markovic@filfak.ni.ac.rs

UVOD

U obrazovnim sistemima širom sveta došlo je do značajnih promena koje su uslovljene izbijanjem pandemije Covid-19. Početak pandemije izazvao je zatvaranje obrazovnih institucija zbog infektivne prirode virusa i primenu mera izolacije, što je snažno uticalo na lične interakcije i neposrednu komunikaciju. Takvo stanje uticalo je na intenzivno tražnje za alternativama koje bi omogućile neometan nastavni proces na fakultetima, što je i dovelo do onlajn nastave i zamene nastave „licem u lice” učenjem na mreži. U tako složenoj konstelaciji pod delovanjem različitih faktora pojavili su se brojni izazovi za visoko obrazovanje, u kome je nastava u učionici zamenjena onlajn nastavom. Među značajnijima postavlja se pitanje tehničke opremljenosti fakulteta i studenata računara ili drugim digitalnim alatima, pitanje nivoa razvijenosti digitalne pismenosti kako studenata, tako i nastavnika, kao i pitanja koja se odnose na stavove studenta koji su vezani za motivaciju, uspešnost onlajn učenja i, posebno, evaluaciju znanja studenata od strane nastavnika.

U nameri da se detaljnije sagledaju pojedini aspekti onlajn nastave u doba pandemije Covid-19, cilj ovog rada je da se ispituju percepcije studenata o procesu evaluacije postignuća, koji u učenju na mreži ima svojih specifičnosti i različitosti u odnosu na nastavu „licem u lice”.

Nema sumnje da je pandemija Covid-19 uticala da onlajn nastava postane najadekvatnija dostupna opcija u okviru politike izolacije, socijalnog distanciranja i karantina. Saglasno tome, dolazi do značajnog porasta interesovanja istraživača za ispitivanje različitih aspekata onlajn nastave i učenja u novim, pandemijskim okolnostima. To je rezultiralo pojavom većeg broja istraživačkih radova, koji primenjujući različite pristupe i metode, pokušavaju da utvrde karakteristike predavanja i učenja na mreži (Lei & So, 2021; Gonzalez-Ramirez et al., 2021; Khan et al., 2020).

Prelaskom sa konvencionalnih na onlajn predavanja, aktuelizovana su pitanja koja se odnose na korišćenje platformi za e-učenje, kao i dostupnost, učešće studenata i isporuku materijala i zadataka. U istraživanju koje je sprovedeno 2020. godine u Indoneziji (Agung, Surtikanti & Quinones, 2020), istraživane su percepcije studenata o učenju u onlajn učionici. U pomenutom istraživanju je obuhvaćeno 66 studenata engleskog jezika, koji su popunjavali anketni upitnik. Istraživanje pruža interesantne podatke koji ukazuju na prepreke u korišćenju onlajn nastave: dostupnost i održivost internet konekcije, dostupnost nastavnog materijala i kompatibilnost alata za pristup medijima. Percepirani problemi

su posebno izraženi kod studenata koji žive u ruralnim područjima, gde su slabe internet veze i gde nedostaju drugi sistemi podrške.

U istraživanju onlajn nastave i učenja u jednoj od studija (Lei & So, 2021), ispitivani su univerzitetski nastavnici i studenti programa za turizam i ugostiteljstvo. Podaci istraživanja su prikupljeni putem onlajn ankete u 15 visokoškolskih ustanova u Kini, na uzorku od 117 članova akademskog osoblja i 491 studenta. Nalazi istraživanja ukazali su da kod oba poduzorka postoje sličnosti i razlike u pogledu faktora koji utiču na onlajn nastavu i zadovoljstvo učenjem. Indikativno je da je dokazano manje zadovoljstvo kako nastavnika, tako i studenata u odnosu na nastavu „licem u lice”. Shodno tome, zaključuje se da je neophodno razvijati strategije onlajn učenja u cilju povećanja zadovoljstva nastavnika tokom onlajn predavanja, kao i zadovoljstvo studenata učenjem na mreži.

Istraživanja tokom 2020. godine usmerena su ka ispitivanju percepcija studenata o različitim aspektima onlajn nastave i učenja (Al-Nofaie, 2020; Syauqi, Munadi & Triyono, 2020). U studiji koja je imala za cilj procenu važnosti i poverenja učesnika onlajn procesa, razmatrane su karakteristike onlajn učenja, upravljanje vremenom i tehničke kompetencije studenata (Martin, Stamper & Flowers, 2020). Rezultati pomenutog istraživanja pokazuju da su studenti prilično samouvereni kada je reč o njihovim digitalnim kompetencijama, ali i da postoje razlike u procenama u odnosu na format predavanja, odnosno na to da li se koriste sinhroni, asinhroni ili kombinovani digitalni alati, kao sredstva za realizaciju nastavnih aktivnosti.

Istraživanje koje je tokom 2020. godine realizovano u Kini (Wang, Wang & Wu, 2020), sa ciljem da se razumeju karakteristike iskustva onlajne učenja kod studenata medicine, ukazuju na važnost dva faktora u onlajn nastavi: informisanosti sa načinima učenja na mreži i percepirane korisnosti. Naime, podaci prikupljeni putem onlajn ankete, ukazali su, između ostalog, i na evaluaciju percepcija studenata o njihovom zadovoljstvu trenutnim onlajn učenjem. U istraživanju je učestvovalo 225.329 studenata, a rezultati ukazuju da su studentska evaluacija i zadovoljstvo trenutnim onlajn obrazovanjem povezani sa poznavanjem načina učenja na mreži. U skladu sa tim, ukazuje se na značaj pripremanja studenata za učenje u onlajn prostoru, odnosno jačanje njihovih digitalnih kompetencija, kako bi sa uspehom odgovorili na izazove koje sa sobom nosi onlajn obrazovanje.

S obzirom na značaj onlajn nastave načini ocenjivanja i uopšte procene studentskih postignuća okupiraju pažnju većeg broja istraži-

vača, koji iz različitih perspektiva pokušavaju da objasne složenost procesa ocenjivanja u onlajn kontekstu. I ranije su postojali pokušaji da se pronađu najadekvatniji načini za ocenjivanje u onlajn nastavi u visokom obrazovanju i da se otkriju najadekvatnije strategije za visokoškolske ustanove (Palloff & Pratt, 2008; Shuey, 2002; Sonwalkar, 2002). Pitanja evaluacije u onlajn nastavi značajna su za nastavnike u visokom obrazovanju, ali i za studente, tako da ova problematika postaje sve aktuelnija s godinama. U tom kontekstu pojavljuje se veći broj istraživačkih radova koji ukazuju na različite aspekte onlajn ocenjivanja (npr. Arend, 2007). Istraživačke studije ukazuju da se u proučavanju onlajn nastave tretiraju različiti problemi koji su u većoj ili manjoj meri specifični za onlajn kontekst, tako da se pažnja posvećuje proučavanju efektivnih načina ocenjivanja u onlajn nastavi (Gaytan & McEwen, 2007; Orlando, 2011), specifičnostima formativnog ocenjivanja u onlajn nastavi (Meyen et al., 2002; Vonderwell & Boboc, 2013), participativnom učenju i ocenjivanju u onlajn nastavi (Benson, 2010) i sl. Ova problematika postaje aktuelnija nakon pandemije Covid-19, kada se u specifičnom društvenom kontekstu ponovo aktuelizuju pitanja evaluacije u onlajn nastavi (Marković, Pavlović, & Mamutović, 2021; Seifert, 2020).

Tokom pandemije Covid-19 u visokom obrazovanju u Srbiji, aktivno su korišćene prednosti onlajn nastave, kao alternativnog modela tradicionalnom pristupu obrazovanja. Istraživanja koja su realizovana u ovom periodu, ukazuju na različite izazove i iskustva studenata i nastavnika u onlajn okruženju za učenje (Marković, & Vujović, 2021; Milutinović i Baltezarević, 2021; Čikoš, Tomčić i Dragojević, 2020; Stepanović, 2020; Stojanović, 2020). Zanimljive podatke pruža istraživanje rađeno sa nastavnicima stranih jezika, u kome se, između ostalog analiziraju pitanja u vezi sa ocenjivanjem u onlajn nastavi (Tomović i Aleksić, 2020). Premda su podeljena mišljenja nastavnika, najveći broj ispitanika navodi da je najlakše oceniti pisanje i govorenje, dok je ocenjivanje teže kada je u pitanju čitanje i slušanje (Tomović i Aleksić, 2020: 247). U istom istraživanju navodi se da „jedna od loših strana onlajn nastave jeste i varanje tokom ocenjivanja” (Tomović i Aleksić, 2020: 248), koje nastaje zbog nemogućnosti da se prati rad odeljenja ili grupe u celini, što potvrđuju i nalazi drugih istraživanja (npr. Kearns, 2012). Ocenjivanje je za nastavnike prilično složeno i frustrirajuće, jer studenti mogu da koriste otvorenu knjigu van dometa kamere, ili da im neko drugi napiše sastav, kao i da prepisuju tako što odgovore napišu na papiriće koje lepe na ekran računara. Počuča, Matijašević i Zarubica (2021), ukazuju na različita iskustva studenata Pravnog fakulteta u Beogradu u vezi sa onlajn nastavom u vreme pandemije Covid-19. Prema

nalazima ovog istraživanja, studenti su bili zadovoljni korišćenom platformom, ali ipak smatraju da im nastava „licem u lice” više znači, kao i da bi se u daljem školovanju radije opredelili za poznat način rada, dok je onlajn nastavu kao pristup izabralo svega 6,12% (Počuča, Matijašević i Zarubica, 2021: 42). Arsenijević i saradnici (2021), u obimnijem istraživanju koje je sprovedeno u junu mesecu 2021. godine na području Vojvodine, ispitivali su refleksije stanja onlajn nastave u visokom obrazovanju tokom pandemije Covid-19. Na uzorku od 809 studenata sa 18 fakulteta iz svih oblasti obrazovanja, kvalitet onlajn nastave procenjen je kao delimično prisutan. U zaključku, autori studije navode da bi kvalitetna onlajn nastava trebalo da bude potpuno drugačija od puke projekcije tradicionalne nastave u digitalno okruženje (Arsenijević i dr., 2021).

U pomenutim istraživanjima naglašavaju se izazovi i prednosti onlajn nastave i iskustva učenja tokom pandemije Covid-19. Shodno tome, može se konstatovati da je onlajn obrazovanje omogućilo značajnu fleksibilnost za studente, ali da je, s druge strane, predstavljalo veliki izazov za nastavnike, posebno u delu evaluacije studentskih postignuća, aktivnosti studenata i stvaranju osećaja zajednice u virtuelnom okruženju. Saglasno tome, neophodno je da se u domenu evaluacije ove nastave razvijaju i primenjuju nove strategije koje bi osigurale pozitivnu percepciju onlajn okruženja za učenje.

METODOLOŠKI PRISTUP

Osnovni cilj istraživanja odnosi se na ispitivanje stavova studenata o evaluaciji postignuća u onlajn nastavi. U skladu sa ovako definisanim ciljem, izdvojeni su sledeći zadaci istraživanja: (1) Utvrditi stavove studenata o ocenjivanju za vreme realizovanja onlajn nastave tokom pandemije Covid-19; (2) Utvrditi statistički značajne razlike u stavovima studenata u odnosu na nezavisne varijable istraživanja: pol, godinu studija, prosečnu ocenu tokom studiranja i studijski program koji pohađaju.

Uzorak istraživanja činilo je ukupno 211 studenata koji pohađaju različite studijske programe u okviru Filozofskog fakulteta na Univerzitetu u Nišu. U istraživanju je korišćen obimniji namenski konstruisan instrument, skala procene Likertovog tipa, a za potrebe ovog rada upotrebljen je deo koji obuhvata ajteme koji se odnose na pitanja evaluacije postignuća studenata, ukupno 6 ajtema. Istraživanje je sprovedeno putem onlajn upitnika urađenog u Google forms formatu. Link do upitnika poslat je na imejl-adrese studenata, a vreme popunjavanja je obuhvatilo period od decembra do januara 2021. godine.

Za potrebe analize podataka korišćen je program za statističku obradu podataka SPSS 26, a korišćene procedure obuhvatile su izračunavanja vezana za deskriptivnu statistiku, F-test za utvrđivanje razlika u stavovima studenata u odnosu na godinu rođenja, godinu studija i prosečnu ocenu tokom studiranja i t-test za ispitivanje razlika u stavovima ispitanika u odnosu na pol i studijski program. Podaci istraživanja prikazani su tabelarno, dok je analiza prezentovana tekstualnim putem.

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA SA DISKUSIJOM

Analiza rezultata istraživanja urađena je na osnovu postavljenih zadataka istraživanja i obuhvata dve celine: (1) Analizu odgovora studenata o ocenjivanju tokom realizovanja onlajn nastave u periodu pandemije Covid-19; (2) Analizu statistički značajnih razlika u stavovima studenata u odnosu na nezavisne varijable istraživanja: pol, godinu studija, prosečnu ocenu tokom studiranja i studijski program koji pohađaju.

(1) Analiza odgovora studenata o ocenjivanju tokom realizovanja onlajn nastave u periodu pandemije Covid-19

U Tabeli 1 prikazani su rezultati koji se odnose na stavove studenata o ocenjivanju u onlajn nastavi tokom pandemije Covid-19. Rezultati ukazuju da je najveći stepen saglasnosti prisutan kod ajtema koji se odnose na to da je studentima pružena jasna povratna informacija vezana za ocenu koju su dobili (38,4) i da smatraju da nisu oštećeni ocenama koje su dobili na osnovu onlajn ocenjivanja (39,3). Ovi rezultati navode na konstataciju da su studenti tokom onlajn nastave u pandemiji Covid-19 bili zadovoljni procesom evaluacije postignuća, posebno u delu dobijanja povratne informacije o oceni, kao i da smatraju da je onlajn ocenjivanje bilo podjednako objektivno kao i ocenjivanje u nastavi „licem u lice”. Slično nalazima našeg istraživanja, podaci istraživanja koje je imalo za cilj da ispita zadovoljstvo studenata onlajn nastavom tokom pandemije Covid-19, takođe, ukazuju da su studenti bili zadovoljni novim načinima evaluacije i pruženom podrškom od strane profesora (Almusharraf & Khahro, 2020). U skladu sa tim, razumljivo je da najmanji stepen saglasnosti pokazuju kod ajtema *Smatram da u onlajn nastavi nisam dobio/la adekvatnu procenu mojih postignuća od strane nastavnika* (33,6) i kod ajtema *Smatram da bih u klasičnoj nastavi dobio/la više ocene* (16,1). Dobijeni rezultati ohrabruju, jer ukazuju da je proces nastave, posebno u domenu ocenjivanja, čak i u tako složenim okolnostima koje su izazvane pandemijom Covid-19, očuvao svoje kvalitete, te da je ocenjivanje studenata u onlajn nastavi realizovano podjednako dobro i

objektivno kao i u nastavi koja se odvija na klasičan način. Naši nalazi u skladu su sa nalazima istraživanja sprovedenog u Indoneziji (Firmansyah et al., 2021), u kome je ustanovljeno da studenti imaju pozitivne stavove o pitanju onlajn nastave u doba Covid-19 i da ovu nastavu smatraju fleksibilnijom, efikasnijom i efektivnijom u pogledu korišćenja vremena, kao i materijalnih troškova.

Tabela 1. Stavovi studenata o evaluaciji postignuća u onlajn nastavi

Ajtemi	M	SD	Uopšte se ne slažem	Ne slažem se	Nemam stav	Slažem se	U potpunosti se slažem
Smatram da su nastavnici adekvatno ocenili moje postignuće nakon pohađanja onlajn nastave	4,02	0,978	2,4	4,3	19,4	36,5	37,4
Kriterijumi kojima su se nastavnici rukovodili prilikom ocenjivanja u doba nakon izbijanja pandemije su bili jasni i transparentni	3,99	1,021	1,9	8,1	17,1	35,5	37,4
Smatram da u onlajn nastavi nisam dobio/la adekvatnu procenu mojih postignuća od strane nastavnika	2,22	1,163	33,6	30,8	20,9	9,5	5,2
Pružena mi je jasna povratna informacija vezano za ocenu koju sam dobio/la na ispitu nakon pohađanja onlajn nastave	3,95	1,068	2,8	7,6	19,4	31,8	38,4
Smatram da bih u klasičnoj nastavi dobio/la više ocene	2,92	1,270	16,1	19,9	35,5	12,3	16,1
Smatram da nisam oštećen/a prilikom ocenjivanja nakon onlajn nastave	3,93	1,130	4,7	6,6	19,0	30,3	39,3

(2) Analiza statistički značajnih razlika u stavovima studenta u odnosu na nezavisne varijable istraživanja

U Tabeli 2 prikazani su rezultati istraživanja koji se odnose na utvrđivanje statistički značajnih razlika u odnosu na *godinu studija* koju studenti pohađaju. Rezultati istraživanja ukazuju da ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika u odnosu na godinu studija. Razlog tome može biti činjenica da su studenti različitih godina studija bili izloženi istim ili sličnim uslovima tokom onlajn nastave i da su u tom procesu stekli slična iskustva. Ovakav nalaz može biti rezultat toga da su nastavnici realizovali onlajn nastavu na sličnim principima za sve studente, bez obzira na godinu studija. Osim toga, nepostojanje statistički značajnih razlika može se objasniti time da studenti različitih godina studija imaju slična očekivanja u pogledu ocenjivanja u onlajn nastavi, što opet uslovljava postojanje sličnih stavova.

Premda prikazani rezultati pokazuju da uglavnom ne postoje statistički značajne razlike u stavovima studenata o evaluaciji njihovih postignuća tokom onlajn nastave, interesantno je da su jedino kod ajtema *Pružena mi je jasna povratna infomacija vezano za ocenu koju sam dobio/la na ispitu nakon pohađanja onlajn nastave* uočene neke razlike u odgovorima studenata prve i ostalih godina studija.

Tabela 2. Statistički značajne razlike u stavovima studenata o evaluaciji u onlajn nastavi u odnosu na godinu studija

	Godina studija	M	SD	F	df	p
Smatram da su nastavnici adekvatno ocenili moje postignuće nakon pohađanja onlajn nastave	I	3,73	0,778	1,433	3	0,234
	II	4,01	1,055			
	III	4,19	0,948			
	IV	3,98	0,979			
Kriterijumi kojima su se nastavnici rukovodili prilikom ocenjivanja u doba nakon izbijanja pandemije su bili jasni i transparentni	I	3,69	0,970	2,396	3	0,069
	II	4,06	0,902			
	III	4,19	0,998			
	IV	3,78	1,183			
Smatram da u onlajn nastavi nisam dobio/la adekvatnu procenu svojih postignuća od strane nastavnika	I	2,54	0,989	2,251	3	0,108
	II	2,32	1,111			
	III	2,02	1,251			
	IV	2,16	1,184			

Pružena mi je jasna povratna infomacija vezano za ocenu koju sam dobio/la na ispitu nakon pohađanja onlajn nastave	I	3,15	1,047	7,299	3	0,001
	II	4,06	0,933			
	III	4,24	0,995			
	IV	3,86	1,161			
Smatram da bih u klasičnoj nastavi dobio/la više ocene	I	3,15	0,925	0,484	3	0,694
	II	2,97	1,363			
	III	2,83	1,199			
	IV	2,86	1,385			
Smatram da nisam oštećen/a prilikom ocenjivanja nakon onlajn nastave	I	3,58	0,809	2,138	3	0,096
	II	3,85	1,122			
	III	4,19	1,176			
	IV	3,90	1,182			

Naime, kod ajtema *Pružena mi je jasna povratna infomacija vezano za ocenu koju sam dobio/la na ispitu nakon pohađanja onlajn nastave* izračunavanjem putem LSD Post Hoc testa utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika između studenata prve godine i ostalih godina studija. Ovaj rezultat ukazuje da je studentima prve godine studija bilo možda najteže da se adaptiraju na nastavu koja je organizovana onlajn, jer i sami nisu stekli „studentsko iskustvo” koje su imali studenti druge, treće i četvrte godine studija u praćenju predavanja, ali i ocenjivanju onlajn putem.

Rezultati istraživanja statistički značajnih razlika u stavovima studenata o evaluaciji u onlajn nastavi u odnosu na *prosečnu ocenu tokom studiranja* prikazani su u Tabeli 3. Dobijeni rezultati pokazuju da ne postoje statistički značajne razlike u odgovorima ispitanika u odnosu na prosečnu ocenu ostvarenu tokom studija. Razlog tome može biti činjenica da su studenti sa različitim prosečnim ocenama pratili istu onlajn nastavu i stekli slična znanja i iskustva, što je uticalo na to da imaju slične stavove bez obzira na visinu prosečne ocene. Osim toga, prosečna ocena ne mora biti odraz realnih znanja i sposobnosti studenata, tako da neki studenti koji imaju nižu prosečnu ocenu mogu imati visoke sposobnosti u onlajn nastavi ili je možda ova nastava za njih adekvatnija u odnosu na nastavu „licem u lice”, što, takođe, može uticati na formiranje manjih razlika u stavovima.

Tabela 3. Statistički značajne razlike u stavovima studenata o evaluaciji u onlajn nastavi u odnosu na prosečnu ocenu tokom studiranja

	PO	M	SD	F	df	p
Smatram da su nastavnici adekvatno ocenili moje postignuće nakon pohađanja onlajn nastave	6.00-6.99	4,33	1,155	0,114	3	0,952
	7.00-7.99	4,07	1,021			
	8.00-8.99	4,09	0,935			
	9.00-10.00	4,02	1,093			
Kriterijumi kojima su se nastavnici rukovodili prilikom ocenjivanja u doba nakon izbijanja pandemije su bili jasni i transparentni	6.00-6.99	4,33	1,155	0,201	3	0,896
	7.00-7.99	4,02	0,927			
	8.00-8.99	4,06	1,076			
	9.00-10.00	3,96	0,999			
Smatram da u onlajn nastavi nisam dobio/la adekvatnu procenu svojih postignuća od strane nastavnika	6.00-6.99	1,33	0,577	0,613	3	0,608
	7.00-7.99	2,07	1,149			
	8.00-8.99	2,20	1,188			
	9.00-10.00	2,15	1,197			
Pružena mi je jasna povratna infomacija vezano za ocenu koju sam dobio/la na ispitu nakon pohađanja onlajn nastave	6.00-6.99	4,33	1,155	1,203	3	0,310
	7.00-7.99	3,82	1,206			
	8.00-8.99	4,16	0,931			
	9.00-10.00	4,09	0,996			
Smatram da bih u klasičnoj nastavi dobio/la više ocene	6.00-6.99	2,67	1,155	0,887	3	0,449
	7.00-7.99	2,82	1,263			
	8.00-8.99	3,04	1,319			
	9.00-10.00	2,68	1,369			
Smatram da nisam oštećen/a prilikom ocenjivanja nakon onlajn nastave	6.00-6.99	4,00	1,732	0,664	3	0,575
	7.00-7.99	4,18	1,040			
	8.00-8.99	3,95	1,111			
	9.00-10.00	3,85	1,318			

Rezultati istraživanja ukazuju da ne postoje statistički značajne razlike u stavovima studenata o evaluaciji postignuća u onlajn nastavi u odnosu na *pol ispitanika*. Podaci o stavovima studenata prema evaluaciji postignuća prikazani su u Tabeli 4. Podaci prikazani u Tabeli 4 pokazuju da pol studenata nije značajan faktor koji utiče na njihove stavove o evaluaciji u onlajn nastavi u vreme pandemije Covid-19. Razlog tome može biti činjenica da su studenti oba pola prisustvovali istim predavanjima, da su profesori bili podjednako dostupni studentima oba pola, kao i da su materijali koje su koristili za učenje bili isti. U skladu sa tim, ne iznenađuje rezultat da nema većih razlika u stavovima studenata muškog i ženskog pola. Dobijeni rezultati u saglasnosti su sa rezultatima istraži-

vanja Ulah i saradnika (Ullah et al., 2021), u kome je ustanovljeno da nema statistički značajnih razlika u odnosu na pol u odgovorima studenata koji se odnose na njihove stavove u vezi sa evaluacijom njihovih postignuća tokom onlajn nastave zbog pandemije Covid-19.

Tabela 4. Statistički značajne razlike u stavovima studenata o evaluaciji u onlajn nastavi u odnosu na pol ispitanika

	Pol	M	SD	t	df	p
Smatram da su nastavnici adekvatno ocenili moje postignuće nakon pohađanja onlajn nastave	Muški	4,17	1,037	0,881	209	0,242
	Ženski	4,00	0,969			
Kriterijumi kojima su se nastavnici rukovodili prilikom ocenjivanja u doba nakon izbijanja pandemije su bili jasni i transparentni	Muški	4,41	0,733	2,460	209	0,195
	Ženski	3,92	1,045			
Smatram da u onlajn nastavi nisam dobio/la adekvatnu procenu svojih postignuća od strane nastavnika	Muški	2,28	1,251	0,288	209	0,493
	Ženski	2,21	1,152			
Pružena mi je jasna povratna infomacija vezano za ocenu koju sam dobio/la na ispitu nakon pohađanja onlajn nastave	Muški	3,83	1,002	-0,678	209	0,656
	Ženski	3,97	1,079			
Smatram da bih u klasičnoj nastavi dobio/la više ocene	Muški	2,86	1,246	-0,283	209	0,935
	Ženski	2,93	1,277			
Smatram da nisam oštećen/a prilikom ocenjivanja nakon onlajn nastave	Muški	4,28	0,996	1,790	209	0,713
	Ženski	3,87	1,142			

U Tabeli 5 prikazani su rezultati koji se odnose na statistički značajne razlike u stavovima studenata prema evaluaciji postignuća u onlajn nastavi u odnosu na *studijски program* koji pohađaju. Rezultati pokazuju da su studenti, bez obzira na to da li pohađaju program u oblasti društvenih ili humanističkih nauka dali slične procene u vezi sa evaluacijom postignuća u onlajn nastavi, te u skladu sa tim i nema razlika koje bi bile statistički značajne.

Tabela 5. Statistički značajne razlike u stavovima studenata o evaluaciji u onlajn nastavi u odnosu na studijski program

	SP	M	SD	t	df	p
Smatram da su nastavnici adekvatno ocenili moje postignuće nakon pohađanja onlajn nastave	Društvene	4,01	0,981	-0,496	209	0,603
	Humanističke	4,11	0,974			
Kriterijumi kojima su se nastavnici rukovodili prilikom ocenjivanja u doba nakon izbijanja pandemije su bili jasni i transparentni	Društvene	3,97	1,050	-0,682	209	0,304
	Humanističke	4,11	0,801			
Smatram da u onlajn nastavi nisam dobio/la adekvatnu procenu svojih postignuća od strane nastavnika	Društvene	2,22	1,187	0,157	209	0,281
	Humanističke	2,19	1,001			
Pružena mi je jasna povratna infomacija vezano za ocenu koju sam dobio/la na ispituu nakon pohađanja onlajn nastave	Društvene	3,94	1,077	-0,439	209	0,660
	Humanističke	4,04	1,018			
Smatram da bih u klasičnoj nastavi dobio/la više ocene	Društvene	2,88	1,233	-1,472	209	0,069
	Humanističke	3,26	1,483			
Smatram da nisam oštećen/a prilikom ocenjivanja nakon onlajn nastave	Društvene	3,92	1,116	-0,349	209	0,535
	Humanističke	4,00	1,240			

Dobijeni rezultat može se smatrati očekivanim jer je na nivou fakulteta na isti način organizovana onlajn nastava za sve studente, bez obzira na program koji prate, tako da je kvalitet predavanja i način ocenjivanja bio prilično ujednačen. Osim toga, moguće je da studenti koji pohađaju različite studijske programe imaju ista ili slična očekivanja u odnosu na evaluaciju u onlajn nastavi, koja su bila ispunjena. Suprotno našim nalazima, u istraživanju Oknia i saradnika (Ochnio et al., 2022), pokazano je da postoje razlike u stavovima studenata u odnosu na studijski program. Naime, u ovom istraživanju koje je rađeno u 5 evropskih

zemalja došlo se do podataka da su onlajn nastavom u doba pandemije bili najzadovoljniji studenti društvenih i ekonomskih nauka, dok su studenti iz oblasti tehničkih nauka pokazali manji stepen zadovoljstva. To može biti povezano sa višim zahtevima studenata tehničkih nauka i činjenicom da je za njihovu nastavu potreban specijalizovani softver koji je obično dostupan samo u univerzitetskim računarskim kabinetima.

ZAKLJUČAK

Sa uvođenjem onlajn nastave na fakultetima tokom pandemije Covid-19, otvorila su se brojna pitanja i dileme u vezi sa njenom organizacijom, načinima realizacije, kao i efektima koji se postižu u odnosu na nastavu koja je organizovana „licem u lice”. U tom kontekstu aktuelizovano je i pitanje ocenjivanja u onlajn nastavi, koje je u značajnoj meri predstavljalo novinu, kako za nastavnike, tako i za studente, što je impliciralo potrebu za istraživanjima koja se odnose na proces evaluacije postignuća studenata. Saglasno tome, sasvim opravdano se nameće pitanje kako studenti percipiraju proces evaluacije svojih postignuća u onlajn okruženju, koje su njegove karakteristike i kakve su razlike u odnosu na do sada poznati način ocenjivanja primenjivan u nastavi „licem u lice”. U nameri da se bar delimično odgovori na ova pitanja, realizovano istraživanje imalo je za cilj da ispita stavove studenata o evaluaciji u onlajn nastavi tokom pandemije Covid-19.

Rezultati istraživanja ukazuju da studenti imaju uglavnom pozitivne stavove prema procesu evaluacije postignuća u onlajn nastavi, što navodi na konstataciju da, iako u složenim epidemiološkim okolnostima, proces evaluacije studentskih postignuća nije izgubio svoje glavne karakteristike koje se odnose na objektivnost, pravovremenost i davanje povratnih informacija. Ovakav nalaz deluje ohrabrujuće, posebno sa aspekta kvaliteta nastave, jer pokazuje da je nastava i u tako kompleksnim okolnostima uspela da ostvari planirane ciljeve. Analiza statistički značajnih razlika u stavovima studenata u odnosu na nezavisne varijable istraživanja: pol, godinu studija, prosečnu ocenu tokom studiranja i studentski program koji pohađaju pokazala je da uglavnom nema statistički značajnih razlika. Ovaj nalaz može se smatrati očekivanim, jer su svi ispitanici pohađali onlajn nastavu koja je organizovana na isti način i imali su ista ili slična očekivanja u odnosu na ocenjivanje, koja su očigledno bila ispunjena. Da nezavisne varijable nemaju uticaja na determinisanje mišljenja studenata o ocenjivanju prilikom onlajn nastave, potvrđuju i druga istraživanja u kojima je proučavana veza između zadovoljstva e-učenjem i većeg broja varijabli (starost, bračni status, aka-

demska godina, prosek ocena prethodnih godina...) (Yekefallah et al., 2021). Ipak, važno je napomenuti da postoji niz drugih činilaca koji utiču na ocenjivanje u onlajn nastavi koje je potrebno dodatno istražiti. U skladu sa tim, preporuke za buduća istraživanja mogu obuhvatiti i druge činioce koji, posredno ili neposredno utiču na procenu studentskih postignuća u onlajn nastavi.

Literatura

- Agung, A. S. N., Surtikanti, M. W., & Quinones, C. A. (2020). Students' perception of online learning during Covid-19 pandemic: A case study on the English students of STKIP Pamane Talino. *SOSHUM: Jurnal Sosial Dan Humaniora*, 10 (2), 225–235. doi:10.31940/soshum.v10i2.1316.
- Almusharraf, N., & Khahro, S. (2020). Students satisfaction with online learning experiences during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*, 15 (21), 246–267. doi: 10.3991/ijet.v15i21.15647
- Al-Nofaie, H. (2020). Saudi university students' perceptions towards virtual education during Covid-19 pandemic: A case study of language learning via blackboard. *Arab World English Journal*, 11 (3), 4–20. doi:10.24093/awej/vol11no3.1.
- Arend, B. D. (2007). Course assessment practices and student learning strategies in online courses. *Journal of Asynchronous Learning Networks*, 11 (4), 3–17. doi:10.24059/olj.v11i4.1712.
- Arsenijević, J., Mađarev, M., Markov, Z., Šapić, R., i Planjanin Simić, K. (2021). *Kvalitet i efektivnost online nastave u visokom obrazovanju u vreme pandemije Covid-19*. Kikinda: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača.
- Beebe, R., Vonderwell, S., & Boboc, M. (2010). Emerging patterns in transferring assessment practices from f2f to online environments. *Electronic Journal of e-learning*, 8 (1), 1–12.
- Benson, A. D. (2010). Assessing participant learning in online environments. In S. R. Aragon (Ed.), *Facilitating Learning in Online Environments: New Directions for Adult and Continuing Education*, Number 100, 103 (69–78). San Francisco: John Wiley & Sons.
- Čikoš, K., Tomčić, L., i Dragojević, T. (2020). Pandemija Covid-19: odgovor visokog obrazovanja na novonastale promene. U L. Radovanović (Prir.), *Izazovi i razvojne mogućnosti visokog obrazovanja u doba pandemije* (65–72). Brčko: Ekonomski fakultet.

- Firmansyah, R., Putri, D., Wicaksono, M., Putri, S., Widiyanto, A., & Palil, M. (2021). Educational transformation: An evaluation of online learning due to Covid-19. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 16 (7), 61–76. doi:10.3991 /ijet.v16i07.21201.
- Gaytan, J., & McEwen, B. C. (2007). Effective online instructional and assessment strategies. *The American journal of distance education*, 21 (3), 117–132. doi:10.1080/08923640701341653.
- Gonzalez-Ramirez, J., Mulqueen, K., Zealand, R., Silverstein, S., Mulqueen, C., & BuShell, S. (2021). Emergency online learning: college students' perceptions during the COVID-19 pandemic. *College Student Journal*, 55 (1), 29–46. doi:10.2139/ssrn.3831526.
- Kearns, L. R. (2012). Student assessment in online learning: Challenges and effective practices. *Journal of Online Learning and Teaching*, 8 (3), 198–208.
- Khan, M. A., Nabi, M. K., Khojah, M., & Tahir, M. (2020). Students' perception towards e-learning during Covid-19 pandemic in India: An empirical study. *Sustainability*, 13 (1), 57–71. doi:10.3390 /su13010057.
- Lei, S. I., & So, A. S. I. (2021). Online teaching and learning experiences during the Covid-19 pandemic—A comparison of teacher and student perceptions. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 33 (3), 148–162. doi:10.1080/10963758.2021.1907196.
- Marković, M., & Vujović, M. (2021). Online teaching as a response of a higher education institution to the crisis caused by covid19. In I. Roceanu, L. Ciolan, C. Radu, Ş. Trăuşan Matu, & I. A. Stefan (Eds.), *Education & Technology in (Post)pandemic times*, 1 (219–227). Bucharest: Editura Universitara.
- Marković, M., Pavlović, D., & Mamutović, A. (2021). Students' experiences and acceptance of emergency online learning due to Covid-19. *Australasian Journal of Educational Technology*, 37 (5), 1–16. doi:10.14742/ajet.7138.
- Martin, F., Stamper, B., & Flowers, C. (2020). Examining student perception of readiness for online learning: Importance and confidence. *Online Learning*, 2 (2), 38–58.
- Meyen, E. L., Aust, R. J., Bui, Y. N., Ramp, E., & Smith, S. J. (2002). The online academy formative evaluation approach to evaluating online instruction. *The Internet and Higher Education*, 5 (2), 89–108. doi:10.1016/S1096-7516(02)00088-X.

- Milutinović, O., i Baltezarević, B. (2021). Razvoj tehnologije i integrativni pristup istraživanju onlajn obrazovanja. *Baština*, 53, 476–486. doi:10.5937/bastina31-30155.
- Ochnio, L., Rokicki, T., Czech, K., Koszela, G., Hamulczuk, M., & Perkowska, A. (2022). Were the higher education institutions prepared for the challenge of online learning? Students' satisfaction survey in the aftermath of the COVID-19 pandemic outbreak. *Sustainability*, 14 (19), 11813. doi:10.3390 /su141911 813.
- Orlando, J. (2011). *How to effectively assess online learning*. Madison: Magna Publications.
- Palloff, R. M., & Pratt, K. (2008). *Assessing the online learner: Resources and strategies for faculty*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Počuča, M., Matijašević, J., i Zarubica, S. (2021). Iskustva i stavovi studenata Pravnog fakulteta povodom online nastave i primene Microsoft Teams platforme. U V. Katić (Prir.), *XXVII Skup Trendovi razvoja: On-line nastava na univerzitetima* (15–18). Novi Sad: Fakultet tehničkih nauka.
- Seifert, T. (2020). Student assessment in online learning: Challenges and effective practices during Covid-19. In T. Bastiaens(Ed.), *Proceedings of EdMedia + Innovate Learning* (106–108). Netherlands: Association for the Advancement of Computing in Education.
- Shuey, S. (2002). Assessing online learning in higher education. *Journal of Instruction Delivery Systems*, 16 (2), 13–18.
- Sonwalkar, N. (2002). A new methodology for evaluation: The pedagogical rating of online courses. *Syllabus*, 15 (6), 18–21.
- Stepanović, S. (2020). Uticaj pandemije korona virusa na obrazovanje. *Nastava i vaspitanje*, 69 (2), 183–196. doi:10.5937 /nasvas2002 183S.
- Stojanović, D. (2020). Analiza realizacije učenja na daljinu u Srbiji za vreme pandemije virusa Covid-19. U P. Mitić, i D. Marjanović (Prir.), *Black swan in the world economy 2020* (121–140). Beograd: Institut ekonomskih nauka.
- Swan, K., Shen, J., & Hiltz, S. R. (2006). Assessment and collaboration in online learning. *Journal of asynchronous learning networks*, 10 (1), 45–62. doi:10.24059/olj.v10i1.1770.
- Syauqi, K., Munadi, S., & Triyono, M. B. (2020). Students' Perceptions toward Vocational Education on Online Learning during the COVID-19 Pandemic. *International Journal of Evaluation and*

- Research in Education*, 9 (4), 881–886. doi:10.11591 /ijere.v9i4.20766
- Tomović, N., i Aleksić, M. (2020). Online nastava engleskog jezika u Srbiji tokom epidemije virusa Covid-19. *Komunikacija i kultura online*, 11 (11), 241–250. doi:10.18485/kkonline.2020.11.11.13
- Ullah, A., Ashraf, M., Ashraf, S., & Ahmed, S. (2021). Challenges of online learning during the COVID-19 pandemic encountered by students in Pakistan. *Journal of Pedagogical Sociology and Psychology*, 3 (1), 36–44. doi:10.33902/JPSP.2021167264
- Vonderwell, S. K., & Boboc, M. (2013). Promoting formative assessment in online teaching and learning. *TechTrends*, 57 (4), 22–27.
- Wang, C., Wang, W., & Wu, H. (2020). Association between medical students' prior experiences and perceptions of formal online education developed in response to Covid-19: a cross-sectional study in China. *BMJ open*, 10 (10), e041886. doi:10.1136 /bmjopen-2020-041886.
- Yekefallah, L., Namdar, P., Panahi, R., & Dehghankar, L. (2021). Factors related to students' satisfaction with holding e-learning during the Covid-19 pandemic based on the dimensions of e-learning. *Heliyon*, 7 (7). doi:10.1016/j.heliyon.2021.e07628.

Marija R. Marković
Zorica Č. Stanisavljević Petrović

THE EVALUATION OF ACHIEVEMENTS IN ONLINE TEACHING FROM THE STUDENTS' PERSPECTIVE

Summary

The transition from face-to-face teaching to online instruction became the choice of many universities during the Covid-19 pandemic. However, with the introduction of online teaching in higher education institutions during the Covid-19 pandemic, numerous questions and dilemmas arose regarding its organization, implementation methods, and the effects achieved compared to face-to-face instruction. In this context, the issue of assessment in online teaching has been brought to the forefront, representing a significant novelty for both teachers and students. This implied the need for research related to the evaluation process of students' achievements. Accordingly, it is necessary to question how students perceive the evaluation process of their achievements in an online environment, what its characteristics are, and how it differs from the familiar methods of assessment used in face-to-face teaching. In an attempt to partially answer these questions, the conducted research aimed to examine students' attitudes towards evaluation in online teaching during the Covid-19 pandemic.

The research aimed to provide an answer to the question of students' attitudes towards the assessment of achievements in online teaching at the Faculty of Philosophy in Niš. The study employed a descriptive method, and the research sample consisted of 211 students from various study programs. The research instrument used a five-point Likert scale to assess students' attitudes towards the evaluation of achievements by university teachers.

The results of the research indicate that students generally hold positive attitudes towards the process of evaluating achievements in online teaching. This suggests that, despite the complex epidemiological circumstances, the evaluation process has not lost its main characteristics related to objectivity, timeliness, and providing feedback. This finding is encouraging, particularly in terms of the quality of instruction, as it demonstrates that even in such challenging circumstances, the educational goals have been successfully achieved. The analysis of statistically significant differences in student attitudes concerning independent variables such as gender, year of study, overall

grade point average, and study program attended, mostly showed no statistically significant differences.

Key words: students, teachers, evaluation, university teaching, attitudes